

Barta János nyolcvan éves

Első találkozásaim Barta Jánossal személyiségének, magatartásának nagyon eltérő oldalait, szinte ellentétes vetületeit mutatták meg. 1946-ban eljött közénk, III–IV. éves Eötvös kollégista magyarszakosok körébe, hogy beszámoljon tudományos módszereiről, terveiről a kicsiny, de fölöttébb öntudatos és kritikus gyülekezetnek. A többi meghívott sem büszkélkedett, ám hozzájuk képest is feltűnt a már magántanárságra emelkedett jónevű szakember szerénysége, időnként kiütköző kemény önbírálata. Hibáztatta önmagát elméletek túlzott követéséért, számonkérte írásaitól a filológiai megalapozottságot, mélyebb történetiséget. Korábban olvasott, emlékezetes Kosztolányi-esszéje nyomán egyáltalán nem ilyennek képzeltem őt. Elvi, bölcelelei mércével mérő, magabiztosan szigorú bíróként állott előttem, akit a művek részletszépségei éppoly kevésbé vesztegethettek meg, mint a közvélemény felületes ítélete. A kettősség – úgy emlékszem – nem sokáig zavart, ösztönösen megéreztem, hogy a tudós alkatához egyaránt kell némi bálványromboló és elvi-elméleti hajlam, mint ahogy nélkülözhetetlen az empiria, az alázat meg a magunkon való felülemelkedés képessége a másik pótluson.

Egy emberöltő múltán is legjobban az említett kettősségben tudom felvázolni Barta professzor szellemi arcát, hatását. Mennyi haszonnal olvastuk polemizáló, vitatkozva teóriát kifejtő vagy döntően elméleti jellegű megnyilatkozásait! Küzdött fölnagyított alakok rangvesztéséért (pl. Tolnai Lajos), az ötvenes évtizedben háttérbe szorítottak elismertetéséért (pl. Kemény Zsigmond), elsősorban neki köszönhető, hogy a romantika korábban nem csupán a realizmus előkészítőjeként, szolgálóleányaként nyert bűnbocsánatot. Elérte azt kitartó esztétikai vizsgálódásaival, hogy irodalomtörténetész közvéleményünk a műlra vonatkozóan nem értékelő, hanem merőben történeti kategóriának tartja a realizmust. Ezzel egy tőről fakadt jelentős kísérlete a művészetek kifejező és alakító funkciója fogalmának bevezetésére a hazai marxista gondolkodásba. Úttöréséért sok gáncs érte két évtized előtt, nélküle azonban ma sem értenők a lírai költészet lényegi meghatározóit, el kellene ítélnünk az avantgard irányzatokat, mert eszük ágában sincs „ábrázolni”.

Nemrégiben újból megerősödött Barta János jellem- és lélektani, valamint ontológiai, értékelméleti érdeklődése. Mit élt át Vajda János az értékek kimeríthetetlen bőségéből? Az egyéniség milyen rétegei determinálják Ady líráját? Efféle problémák foglalkoztatták úgy, hogy válaszaiban ma sem retusált, szépítgetett. Szerinte Adyra a szubkorkális (= nem agykéregtől vezérelt) személyiség túlsúlya jellemző, Vajdából nem hiányoznak az alacsonyabbrendű indulatok, intellektusa némely tekintetben (pl. politikai érzéke) meglepően fejletlen. Kegeylethiányról, távlattévesztésről van szó? Aki jól odafigyel e dolgozatainak bizonyítékanyagára, higgadtan boncolgató hangnemére, az semmiképp sem adhat hitelt az ilyen gyanúnak.

Ámde a sokoldalúság, kitekintésvágy mellett tovább élt benne a régi szándék: közelebb kerülni az anyaghoz, vállalni nemcsak az irodalomtudós, hanem az irodalomtörténetész kötelességeit, helyenként a filológuséit szintén. Így lett Bán Imrével, Czine Mihállyal együtt társszerzője a szerb-horvát olvasó számára készült magyar irodalmi szintézisnek, hosszú ideig állandó lektora Arany összes művei kritikai kiadásának, végül elvállalta a minden várakozást felülmúlóan súlyos terhet: az akadémiai Vajda-edíció sorozatszerkesztését. Immár nemcsak Vajda jellemképével törődhetett, a szövegváltozataival, a sajtóhibáival is! Tudom, tudjuk, olykor keserű és fáradt kifakadásokra kényszerítette Barta Jánost az aprómunka, a szervezői teendők túltengése, a munkatársak késése. Mégis erkölcsi énjének sztoikus alaprétege, amely valahol a mélyben az Arany–Kemény nemzedék etikájával érintkezik, túlszerezte a mindennapi válságokon.

Továbbra is erőt adhat néki a tudat, hogy annyi ellenfelének érveit söpörte el az idő, míg az ő megállapításai elterjedtek, sokszor személytelenné válva termékenyítették meg mások kutatómunkáját vagy középiskolai óráit. És nem igaz a közismert klasszikus mondás az istenek gyűlöletéről, amely a tanári pályára kergeti áldozatait. Könyvekkel, tanulmányokkal érhet föl a továbbhullámzó hatás, amely a professzortól a magyartanárok seregén át eljut a diákok tömegéig. Így a jövőnek szóló üzenet nemcsak a költők kiváltsága, elindulhat az irodalomtudóستól is. Hisszük, Barta János is a jövőnek üzenő tudós és tanár személyiségek közül való!

Nagy Miklós

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója
Műszaki szerkesztő: Marton Andor
A kézirat nyomdába érkezett: 1981. márc. 2. – Terjedelem: 10,15 (A/5) ív
81.9394 Akadémiai Nyomda, Budapest – Felelős vezető: Bernát György

Rövidesen megjelenik:

MUTATÓ
AZ ETHNOGRAPHIA
A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA
1940–1969. (LI–LXXX.) ÉVFOLYAMÁHOZ

Összeállította
TÁTRAI ZSUZSANNA

E kötet az *Ethnographia* 30 évfolyamának anyagában (1940–1969) igazítja el a néprajz hivatásos kutatóit és a szakterület iránt érdeklődőket.

A *Mutató* három fejezetre tagolódik. Az *Önálló művek mutatója* a szerzők ábécérendjében, megjelenésük sorrendjében közli az önálló tanulmányokat, kisebb közleményeket, híreket, könyvismertetéseket, végezetül pedig a szerzőkről az *Ethnographiában* megjelent méltatásokat, nekrológokat, megemlékezéseket. Külön vannak csoportosítva a névtelenül megjelent közlemények, valamint a Néprajzi Társaság hírei megjelenésük időrendjében.

Az *Ismertetett művek mutatója* c. fejezetben a „Katalógusok, atlaszok, bibliográfiák, szótárak, szójegyzékek”, „Tanulmányok, tanulmánygyűjtemények, monográfiák, szöveggyűjtemények” részletes bibliográfiai adataikkal a szerzők ábécérendjében, a „Folyóiratok, időszakos kiadványok” pedig a címek ábécérendjében található meg.

A *Tárgymutató* c. fejezet: tárgy-, fogalom-, személynév- és földrajzi név mutató, amely feldolgozza az *Ethnographia* 30 évfolyamának összes tanulmányait, kisebb közleményeit, cireit. Az ábécérendben összeállított tárgymutató az összefoglaló címszavak alá csoportosított tárgymegjelöléseivel, gondos utalórendszerével könnyíti meg a tájékozódást.

Kb. 450 oldal · Kötve kb. 116,— Ft

Kérjük, hogy rendelését az alábbi címre küldje:

AKADÉMIAI KÖNYVESBOLT, Budapest, Váci utca 22. 1052

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Килиан, И.:</i> Общественно-критические аспекты миноритской школьной драмы	137
<i>Давидхази, П.:</i> Периодообразующий конструктивный принцип истории венгерской критики (1849—1867 гг.)	153
<i>Раба, Дь.:</i> Эмоция и видение в поэзии Милана Фюшта	163

Краткие сообщения

<i>Боронкаи, И.:</i> Письма и речи Яноша Витеза	174
<i>Бенце, И.:</i> Литературные амбиции Криштофа Шовари Шооша	181
<i>Сёрени, Л.:</i> Латиноязычное литературное общество «Аркадия» в Венгрии, в XVIII веке	184

Анализ литературного произведения

<i>Коцшики, Е.:</i> Стихотворение Януса Паннониуса «Ad animam suam»	192
---	-----

Матерская

<i>Фрид, И.:</i> Заметки по поводу романа Дьёрдя Бешшенеи «Путешествие Тарименеса»	210
--	-----

Обзор

Ференц Киш: Зрелых Костолани (<i>Тамаш, А.</i>)	221
Иштван Бичкеи: Гуманистическое образование и мировоззрение барокко (<i>Харгит-таи, Э.</i>)	223
Эндре Ади: Открытая книга моей жизни (<i>Варга, К.</i>)	226
Воскресенский кружок (<i>Лёринци, Х.</i>)	229
«Левый марш». Статьи о возникновении социалистической литературы (<i>Сердахеи, И.</i>)	231
Ласло Орос: Начало венгерской науки по стиховедению (<i>Кечкеш, А.</i>)	235

Хроника

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (PKHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással PKHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetés bejelenthető az Akadémiai Kiadónál (1363 Budapest V., Alkotmány utca 21. Telefon: 111-010).

Példányonként beszerezhető: az Akadémiai Könyvesboltban (1368 Budapest V., Váci utca 22. Telefon: 185-881), a PKHI Hírlapboltjában (1055 Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. Telefon: 116-269) és minden nagyobb árusítóhelyen.

Előfizetési díj egy évre: 114 Ft

1 szám ára: 19 Ft

Indexszám: 25.401

Külföldön terjeszti a KULTURA Külkereskedelmi Vállalat,
H-1389 Budapest, Pf. 149.

Ára: 19 Ft

Előfizetés egy évre: 114 Ft

INDEX: 25 401
ISSN 0021-1486

SOMMAIRE

<i>Kilián, I.</i> : Les rapports de critique sociale des pièces scolaires des minorités	137
<i>Dávidházi, P.</i> : Le principe de périodisation de l'histoire de la critique 1849-1867	153
<i>Rába, Gy.</i> : Exaltation et imagination dans la poésie de Milán Füst	163

Bulletin

<i>Boronkai, I.</i> : Les lettres et les discours de János Vitéz	174
<i>Bencze, I.</i> : Les ambitions littéraires de Kristóf Sóvári Soós	181
<i>Szörényi, L.</i> : L'Arcadie de langue latine en Hongrie au XVIII ^e siècle	184

Analyse d'oeuvre

<i>Kocziszky, É.</i> : Janus Pannonius: <i>Ad animam suam</i>	192
---	-----

Atelier

<i>Fried, I.</i> : Notes au roman de György Bessenyei intitulé Le voyage de Tarimènes	210
---	-----

Revue

Kiss, Ferenc: Az érett Kosztolányi. (Le Kosztolányi mur.) (<i>Tamás, A.</i>)	221
Bitskey, István: Humanista erudíció és barokk világnép. (Érudition humaniste et conception du monde baroque.) (<i>Hargittay, E.</i>)	223
Ady, Endre: Életem nyitott könyve. (Le livre ouvert de ma vie.) (<i>Vargha, K.</i>)	226
A Vasárnapi Kör. (Le Cercle de Dimanche.) (<i>Lőrinczy, H.</i>)	229
„Induló balra”. „Marche à gauche.” (<i>Szerdahelyi, I.</i>)	231
Orosz, László: A magyar verstani eszmélkedés kezdetei. (Les origines de la réflexion poétique en Hongrie.) (<i>Kecskés, A.</i>)	235

Chronique

